

Sociálne a politické analýzy

2012, 6, 1, s.17-47

<http://sapa.ff.upjs.sk>

ISSN 1337 5555

Problematika neslovanských menšín v ČSR po druhej svetovej vojne v slovenskej politike po roku 1989

Jana Šutajová¹

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach,
Filozofická fakulta, Katedra politológie

Štúdia vznikla v rámci riešenia úlohy VEGA č.2/0044/09 Výmena obyvateľstva medzi Československom
a Maďarskom - osudy slovenských prisídlencov.

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá popisom situácie v Československej republike po druhej svetovej vojne vo vzťahu k problematike neslovanských menšín. Dôraz kladie na riešenie „maďarskej otázky“. Základné prístupy k riešeniu maďarskej otázky v Československu v povojnovom období pozostávali z troch metód: výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom, reslovakizácii a deportáciách príslušníkov maďarskej menšiny z južného Slovenska do Čiech. Druhá časť práce sa zaoberá vplyvom týchto udalostí na slovensko-maďarské vzťahy po roku 1989.

Kľúčové slová: neslovanské menšiny, maďarská otázka, slovensko-maďarské vzťahy,

¹ PhDr. Jana Šutajová, PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta, Katedra politológie, Šrobárova 2, 04059 Košice, tel. 055 234 7165, e-mail: jana.sutajova@upjs.sk

Úvod

Pocit nespravodlivosti a vedomie krívd spojených s riešením problematiky neslovanských menšín v Československej republike po skončení druhej svetovej vojny aj po niekoľkých desaťročiach dokáže vždy znova rozpútať debaty týkajúce sa tohto problému na rôznych politických scénach. Vzhľadom na rozsah problematiky sa v prvej časti svojho príspevku budem stručne venovať popisu situácie v Československej republike vo vzťahu k problematike neslovanských menšín s tým, že najväčšiu pozornosť budem venovať riešeniu problematiky maďarskej menšiny na Slovensku. V ďalších častiach práce sa budem zaoberať odrazom týchto udalostí v slovensko-maďarských vzťahoch, ale najmä ich vplyvu na slovenskú politickú scénu po roku 1989.

1. Problematika neslovanských menšín v ČSR po druhej svetovej vojne

Otázka postavenia neslovanských menšín po skončení druhej svetovej vojny sa odvíjala od zahraničnej a vnútro politickej koncepcie československej exilovej vlády v Londýne a zároveň od postoja veľmocí k otázke ďalšieho osudu národnostných menšín. Postoj londýnskej exilovej vlády k národnostným menšinám prechádzal vývojom a menil sa (podrobnejšie Irmanová 2002). Československá exilová vláda v Londýne aj prvé povojnové vlády sa usilovali po skúsenostiach z roku 1938 a vojny, o vytvorenie národného štátu Čechov a Slovákov bez nemeckej a maďarskej národnostnej menšiny. Počítali s vystaňovaním väčšiny občanov oboch národností a s odnárodnením ich zvyšku (Šutaj 1993b, s.7).

Prvú oficiálnu požiadavku na transfer vzniesla československá exilová vláda na konci augusta 1944 v memorande zaslanom Európskej poradnej komisii. Požiadavka na transfer sa týkala osôb nemeckej aj maďarskej národnosti. V novembri 1944 londýnska exilová vláda odovzdala memorandum trom spojeneckým mocnostiam. Odpoveď zo strany USA aj britskej vlády však zdôrazňovala, že transfer musí byť riešený v širších súvislostiach na základe medzinárodnej dohody. Následne sa Československá vláda snažila presadiť zásadu o transfere a výmene obyvateľstva do dohody veľmocí s Maďarskom o prímerí, podpísanej 20. januára 1945. S požiadavkou, ktorú podporoval len sovietsky minister zahraničných vecí Viačeslav Molotov, však neuspela. Zástupcovia západných mocností poukazovali na to, že požiadavka tohto druhu nepatrí do dohody o prímerí (Irmanová 2002, s. 23).

Na jej základe boli z Československa jednostranne vyhostení len tí obyvatelia maďarskej národnosti, ktorí prišli na územie Československa po Viedenskej arbitráži. Pre tieto osoby sa v dobovej terminológii používal pojem anyási. Bola to skupina asi 30 tisíc osôb, ktorú československé štátne orgány jednostranne a až na malé výnimky, nekompromisne vystaňovali z územia Slovenska (Šutaj 2005, s. 19).

Aj napriek zrejmemu odporu západných mocností československá vláda dúfala, že Sovietsky zväz, ktorý jej prisľúbil podporu, požiadavku odsunu Maďarov na Postupimskej konferencii presadí. Československá vláda v nóte z 3. júla 1945 požadovala od spojeneckých mocností súhlas s presídlením 2 – 2,5 milióna Nemcov a asi 400 tisíc Maďarov. V súvislosti s vyriešením problému neslovanských národnostných menšín sa zároveň v Československu prijímali niektoré dekréty prezidenta republiky Edvarda Beneša a nariadenia Slovenskej národnej rady. Z nich najproblematickejšie a tie ktoré vyvolávajú pocit krivdy, sa týkali konfiškácie poľnohospodárskeho majetku Maďarov na Slovensku na základe nariadení SNR, konfiškácie majetku podľa dekrétu prezidenta republiky č. 108/1945 Zb. o konfiškácii nepriateľského majetku Fondoch národnej obnovy a strata československého štátneho občianstva na základe ústavného dekrétu prezidenta republiky č. 33/1945 Zb. z 2. augusta 1945 o úprave československého štátneho občianstva osôb nemeckej a maďarskej národnosti (podrobnejšie o problematike tzv. Benešových dekrétov a nariadení SNR napríklad Kuklík (2002), Šutaj – Mosný – Olejník (2002)).

Prijímanie týchto právnych noriem vychádzalo z predpokladu, že sa na medzinárodnom poli podarí presadiť transfer tohto obyvateľstva z Československa. Pre obyvateľov maďarskej národnosti ich prijatím vznikol stav plný neistoty, boli zbavení štátneho občianstva, stali sa bezdomovcami bez právnej ochrany. Na Postupimskej konferencii štyroch mocností – USA, Veľkej Británie, ZSSR a Francúzska – britský minister zahraničných vecí Robert Anthony Eden predniesol Benešovu žiadosť rokovať o vysídlení nemeckého a maďarského obyvateľstva z Československa. Výsledky postupimskej konferencie však československú vládu sklamali. Spojenecké mocnosti schválili vysťahovanie obyvateľov nemeckej národnosti z Poľska, ČSR a Maďarska a vysťahovanie sa uskutočnilo. O odsune Maďarov však konferencia nerozhodla (Irmanová 2002 s. 26).

Nádej československej vlády na vysťahovanie Maďarov sa zmenšovala, aj keď stále dúfala, že s pomocou Sovietskeho zväzu svoju požiadavku presadia v mierovej zmluve s Maďarskom. Napriek tomu začala československá vláda otázku maďarskej menšiny riešiť aj vnútroštátne, a to presunom obyvateľov maďarskej národnosti na práce do Čiech, čím sa zároveň snažila riešiť aj problém nedostatku pracovných síl v českých krajinách. V septembri až decembri roku 1945 sa uskutočnila len prvá fáza odsunu (Šutaj 1993a, s. 63 – 67).

Zároveň sa československá vláda už pred začiatkom mierovej konferencie v Paríži začala orientovať na výmenu obyvateľstva, medzi Československom a Maďarskom. Na túto možnosť upozornila a tiež ju privítala Moskva i ďalšie veľmoci, pretože Maďarsko patrilo do sovietskej okupačnej zóny a okupačné inštitúcie sa obávali problémov, ktoré by príliv vysídlených ľudí z ČSR spôsobil (Šutaj 1993b, s. 8). Pražská vláda vychádzala z prepočtov, že Maďarov je na Slovensku len o málo viac, ako Slovákov v Maďarsku. Budapešť však príliš veľký záujem o výmenu neprejavovala, ale po zložitých, dramatických a prerušovaných rokovaniach, ktoré ovplyvňovali aj postoje veľmocí voči Maďarsku, bola dohoda o výmene oby-

vateľov podpísaná 27. februára 1946. Klauzula dohody zaväzovala prijímajúcu stranu, kompenzovať škody, ktoré presídlenec utrpel. Jej realizácia však bola problematická. Výsledok jej realizácie v neskoršom období však československé miesta dosť sklamal, ich pôvodné prepočty sa nespĺnili. Celkovo sa pre návrat do ČSR rozhodlo 73 237 Slovákov a ďalších 12 000, ktorí sa pôvodne k výmene prihlásili, sa z rôznych dôvodov nepresídlilo. (Šutaj 1993a, s.139 alebo Šutaj 1993b, s. 8).

Dohoda o výmene obyvateľstva aj tak celkovo neriešila maďarskú otázku v Československu, preto v apríli 1946 námestník generálneho tajomníka OSN Dalibor Krno, odovzdal v Londýne 1946 námestníkovi ministra zahraničných vecí Gladwinovi Jobbovi tri nóty, ktoré sa týkali získania bratislavského predmestia pre Československo, reslovakizácie 450 tisíc a núteného vysídlenia 200 tisíc slovenských Maďarov a hospodárskych požiadaviek voči Maďarsku. Neskôr na konferencii námestníkov ministrov zahraničných vecí v Londýne bol odovzdaný aj pamätný spis obsahujúci návrhy a poznámky československej vlády k mierovej zmluve s Maďarskom (Irmanová 2002, s. 28 – 29).

Československo sa snažilo presadiť svoje požiadavky predovšetkým s podporou Sovietskeho zväzu. Napriek predbežnému súhlasu zo strany sovietskej vlády, ktorý získala vládna delegácia v júni v Moskve, ostávala táto otázka ešte otvorená. Československo podalo k návrhu mierovej zmluvy s Maďarskom 15 rôznych návrhov, medzi nimi aj návrh na transfer 200 tisíc Maďarov. Spojené štáty a Veľká Británia odmietali, aby sa do mierovej zmluvy vložil princíp núteného transferu rozsiahlej etnickej menšiny. Do mierovej zmluvy bolo včlenené riešenie, aby sa o odsune menšiny najprv dohodli obe vlády a až v prípade nezdaru malo Československo právo obrátiť sa na Radu ministrov zahraničných vecí o pomoc. Mierová konferencia túto formuláciu, doplnenú o polročný termín pre dosiahnutie dohody schválila (Irmanová 2002, s. 31 – 32 alebo Šutaj 1993b, s. 8).

Výsledok mierovej konferencie potvrdil, že pre Československo je dosiahnutie pôvodnej požiadavky odsunu maďarského obyvateľstva nereálne a že riešeniu problému treba hľadať inde ako na medzinárodnom fóre. Pražská vláda teda začala uvažovať nad vnútroštátnym riešením minimalizácie počtu národnostných menšín na svojom území. Výhodou takéhoto vnútroštátneho riešenia bolo, že by nevyžadovalo súhlas veľmocí, ani dohodu s Budapešťou. Jedným zo zvolených prostriedkov bola reslovakizácia, ktorá vychádzala z presvedčenia, že väčšina obyvateľov maďarskej národnosti má slovenský pôvod a v minulosti bola násilne pomaďarčená. Mali teda získať právo vrátiť sa k svojej pôvodnej národnosti. Konkrétnu podobu dostala reslovakizácia až v júni 1946 a počet tých, ktorým mala byť slovenská národnosť vrátená, sa menil. Riadil sa predpokladaným počtom Maďarov, určených k odsunu. Keď pominuli nádeje na odsun, zvýšil sa počet reslovakizovaných. Žiadosť o reslovakizáciu podalo viac ako 400 tisíc obyvateľov maďarskej národnosti. Rozhodovali sa pod tlakom, pretože sa chceli zachrániť pred odsunom, pred stratou majetku a získať aspoň časť občianskych práv. Ako náhle však tento tlak pominul, hlásili sa znovu k svojej národnosti (Šutaj 1993a, s. 140 – 144).

Druhým uplatneným riešením bolo pokračovanie vnútornej kolonizácie, ako sa označovalo väčšinou nútené a násilné premiestnenie obyvateľov maďarskej národnosti z južného Slovenska na prácu do českého pohraničia. Akcia sa zdôvodňovala potrebou pracovných síl v Čechách a pracovnej mobilizácie. Dekrét prezidenta republiky č. 88/1945 Zb. na základe ktorého sa akcia realizovala, sa vzťahoval len na jednotlivcov a boli porušované aj jeho články. V tejto druhej a rozhodujúcej etape prebiehajúcej od júla 1946 do februára 1947 bolo zo Slovenska do Čiech vysídlených 44 153 osôb maďarskej národnosti. Jej politickým cieľom bolo rozdrobiť územnú kompaktnosť maďarskej menšiny a presunúť aspoň časť obyvateľstva ďalej od hraníc s Maďarskom a zároveň toto obyvateľstvo využiť ako pracovnú silu. Akcia bola zastavená po súhlase maďarskej strany s realizáciou dohody o výmene obyvateľstva (Šutaj 2005, s. 46, 63, 66).

Po februári 1948 pražská komunistická vláda pod tlakom medzinárodnopolitických okolností, doformovania bloku sovietskych satelitov, politiky zblížovania a zintenzívnenia kontaktov medzi Československom a Maďarskom, postupne prehodnotila svoju politiku voči obyvateľom maďarskej národnosti. Ministerstvo zahraničných vecí na podnet komunistického vedenia vypracovalo nové návrhy na riešenie maďarskej otázky v Československu. Výsledkom zmeny politiky bola aj dohoda československého a maďarského vedenia, podľa ktorej mali byť občanom maďarskej národnosti v Československu poskytnuté rovnaké práva ako ostatným občanom, vrátené občianske práva a odvolané všetky konfiškačné opatrenia (Irmanová 2002, s.32).

Spolu so zákonom o navrátení štátneho občianstva sa začal pripravovať aj návrat Maďarov z Čiech. S tým sa však spájali problémy súvisiace s majetkovými právami navráteného obyvateľstva. Maďari z Čiech mali možnosť a právo vrátiť sa na Slovensko, či už do svojho domu, ak nebol obsadený iným osídlencom, ktorý mal na tento majetok dekrét od úradov alebo do iného domu, čo mali zabezpečiť orgány miestnej štátnej správy. Štát totiž nemal povinnosť nahradiť škody, ktoré vznikli obyvateľom odsunom do Čiech. Riešením týchto problémov mala byť tzv. Akcia Juh, ktorej cieľom bola majetková kompenzácia poškodených Maďarov a dôverníkov, ale aj odsun triedne a politicky nevyhovujúceho obyvateľstva maďarskej národnosti do Čiech. Akcia sa však nakoniec realizovala len čiastočne, odškodnením poškodených osôb. Odsun nebol realizovaný s odôvodnením, že celá akcia má výrazné protimaďarské zameranie (Šutaj 1993b, s. 18 – 21, 59 – 61).

Nároky Maďarov, ktorí nemohli svoju pôdu dostať späť, mali byť kompenzované z pôdy, ktorou disponoval Osídľovací úrad a z pôdy, ktorá ešte nebola pridelená novým vlastníkom z pozemkovej reformy. Poškodené osoby dostali výmeru pôdy, ktorú predtým vlastnili, ale prídely nemali byť vyššie ako 5 ha. Platila zásada, že nárok na náhradu alebo ušlý zisk sa nepriznával nikomu, lebo konfiškácia majetku sa uskutočnila podľa vtedy platných zákonov. Napriek tomu sa väčšinou situácia postihnutého obyvateľstva riešila sociálnymi podporami, zabezpečením náhradného ubytovania alebo príspevkom na výstavbu nového

domu.² (Šutaj 2005, s. 147) Za uzavretie zložitého obdobia je považované podpísanie tzv. Štrbského protokolu, ktorý predstavitelia československej a maďarskej vlády podpísali 25. júla 1949 na Štrbskom plese. Obe zúčastnené strany sa v ňom zriekli všetkých nárokov na reparácie a náhrady škôd z predchádzajúcich období. (Ospravedlnenie....., 2005)

2. Problematika neslovanských menšín v ČSR po druhej svetovej vojne v slovenskej politike do prijatia SR do Európskej únie

Do roku 1989 sa problémy súvisiace s riešením problematiky neslovanských menšín v Československu otvorene neprejavovali. Po zmene režimu v roku 1989 sa však začali otvárať aj otázky, ktoré dlhé desaťročia neotvárala žiadna z krajín, ktorej sa bezprostredne týkali. Tak sa začalo otvorene hovoriť aj o pocite nespravodlivosti a vedomí krívd z riešenia problematiky neslovanských menšín po druhej svetovej vojne v Československu, pričom verejná mienka v Maďarsku i v komunite maďarskej menšiny na Slovensku si utrpenie maďarskej menšiny v tom období spájala predovšetkým s uplatňovaním Benešových dekrétov a obviňovaním z kolektívnej viny a zodpovednosti Maďarov za rozpad Československa v roku 1939. *„Ukázalo sa, že prechod od totality k demokracii nie je jednoduchý zvlášť v etnických vzťahoch, kedy sa otvorilo viacero otázok, na ktoré spoločnosť nebola schopná adekvátne reagovať. Staré, v historickom vedomí hlboko zakorenené stereotypy, ako napríklad obraz nepriateľa národa, sa nie len neodstránili, ale dokonca vznikli nové trecie plochy“* (Irmanová 2005, s. 90).

V rôznych súvislostiach sa znovu začali oživovať debaty týkajúce sa najpálčivejších problémov povojnového obdobia, teda zaobchádzanie s menšinami v Československu po druhej svetovej vojne a s ním súvisiace témy ako je problematika Benešových dekrétov, výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom, nútený odsun obyvateľstva maďarskej národnosti do Čiech, odsúdenie princípu kolektívnej zodpovednosti a kolektívneho potrestania a pod. Problematike začali venovať pozornosť historici i právnici, ale stala sa i témou politickou.

Problematika sa na slovenskej politickej scéne otvárala s rôznou intenzitou od roku 1989, až po súčasnosť. Intenzita diskusií sa zvyšovala najmä v niektorých obdobiach, pričom otváranie problematiky podnecovali napríklad reštitučné nároky tých obyvateľov, ktorí boli po druhej svetovej vojne poškodení. Častým podnetom na otváranie problematiky bolo aj konanie volieb na Slovensku, resp. otváranie problematiky súviselo s voľbami v niektorej z krajín, ktorých sa problematika tiež dotýkala – Česko, Maďarsko, Rakúsko, Nemecko – a ktorých volebná kampaň často podnietila diskusiú k danej problematike aj na Slovensku. Problematika sa stala aj trvalou súčasťou programu maďarských politických strán na Slo-

² V návrhu na odškodnenie Maďarov z Čiech z roku 1950 sa konštatovalo, že iba 171 poškodených Maďarov nedostalo zatiaľ naspäť svoju pôdu, 258 rodín nemalo svoj dom (bolo im zabezpečené náhradné ubytovanie alebo žili u príbuzných). (Šutaj 2005, s. 149)

vensku. Intenzita otvárania problematiky sa zvyšovala najmä v období prístupových rokovaní a vstupu postkomunistických krajín do európskeho spoločenstva a jeho inštitúcií (Šutaj 2004, s. 100).

Do svojich volebných programov problematiku hneď v roku 1990 zaradili hneď dve politické strany reprezentujúce maďarskú menšinu na Slovensku. Maďarská nezávislá iniciatíva požadovala zbavenie sa celonárodných krívd, kým Spolužité v programe kritizovalo situáciu maďarskej menšiny po druhej svetovej vojne (Öllös 2008, Geffert 2009).

Obdobím, kedy sa na domácej politickej scéne začala venovať problematike povojnového usporiadanie väčšia pozornosť boli prvé mesiace roku 1991. Do programu 10. schôdze Slovenskej národnej rady vo februári 1991, sa dostal aj návrh vyhlásenia SNR k odsunu slovenských Nemcov, ktorý vypracovala skupina poslancov zložená zo všetkých parlamentných strán.

Vyhlásenie bolo v pléne uvedené poslancom Antonom Hykischom a pod názvom „*Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k odsunu slovenských Nemcov*“, schválené 96 zo 113 poslancov. V pléne sa k vyhláseniu ani neotvorila rozprava, s argumentom, že rozprava prebehla na pôde parlamentných klubov. (10. schôdza....., 1991) Úvodná pasáž vyhlásenia sa venovala historickému prínosu nemeckého obyvateľstva. Ďalej sa vo vyhlásení píše „..... *Je historickým faktom, že veľká väčšina slovenských Nemcov musela opustiť svoju starú vlasť na priamy rozkaz H. Himmlera a za súčinnosti špičiek Karmasinovej strany. Evakuácia slovenských Nemcov sa začala od polovice septembra 1944 a ukončila sa vo februári 1945, teda tesne pred celkovým obsadením Slovenska Červenou armádou. Starší pamätníci vedia, že mnohí slovenskí Nemci sa bránili opustiť svoje domovy, ale márne. Po skončení vojny sa časť evakuovaných Nemcov vrátila späť na Slovensko. Vtedy sa začalo druhé dejstvo tragédie, na ktorom sa, žiaľ, aktívne podieľali aj slovenskí ľudia. Odsun Nemcov z Československa, Poľska a Maďarska kodifikovali víťazné mocnosti v článku 13 Postupimskej dohody. Takisto Košický vládný program česko-slovenskej vlády deklarovali odňatie štátneho občianstva Nemcom s výnimkou aktívnych antifašistov, čo potvrdil dekrét prezidenta republiky č. 33 z roku 1945. Tak sa vyše 32 tisíc slovenských Nemcov po násilnom sústredení v pracovných táboroch v Petržalke, Novákoch a Poprade stalo obeťou deportácií do oboch častí rozdeleného Nemecka. Je zvlášť poľutovaniahodné, že touto fázou odsunu boli postihnutí zväčša nevinní pracovití ľudia, práve tí, čo sa po skončení vojny dobrovoľne rozhodli vrátiť na Slovensko, lebo ho považovali za svoju vlasť. Títo naši nemeckí spoluobčania trpeli za tých, ktorí v mene nemeckej menšiny na Slovensku slúžili nacizmu.*

Prešlo takmer polstoročie, mnohé rany preboleli, zrodili sa nové generácie v nových podmienkach.

My, predstavitelia slobodného demokratického Slovenska, chceme vstúpiť do spoločenstva národov s čistými účtami. Odsudzujeme princíp kolektívnej viny, nech by sa zdôvodňoval akýmikoľvek argumentmi. Uvedomujeme si, že evakuáciou a následným vyhnaním nemeckých

spoluobčanov Slovensko stratilo etnickú skupinu, ktorá po stáročia tvorila súčasť spoločného civilizačného úsilia a významne sa podieľala na pestrosti kultúrneho koloritu našej krajiny.

Dnes vám všetkým, pamätníkom dávnych rozbrojov, vyhnancom, aj ich potomkom, podávame zo Slovenska priateľskú ruku. Pokúsme sa zabudnúť na spory a krivdy. Spoločne pracujme na zveľadovaní dávnej domoviny.

Nech most porozumenia medzi našimi národmi navždy preklenie vysychajúcu rieku vojnovnej nenávisti.“ (Vyhlásenie....., 1991)

Prijatý dokument priznával uplatňovanie princípu kolektívnej viny a predstavoval oficiálne ospravedlnenie občanom nemeckej národnosti na úrovni štátu. Vyhlásenie ale nezohľadňovalo povojnové zaobchádzanie s maďarskou menšinou, pričom slovensko-maďarské vzťahy sa stávali problematickejšie aj z hľadiska ďalších v tomto roku prerokovávaných záležitostí.

Zdrojom menšinových sťažností sa stalo znenie reštitučných zákonov, predovšetkým reštitučného zákona o pôde, ktoré nakoniec prijalo Federálne zhromaždenie na jarnom zasadnutí v roku 1991. Maďarská nezávislá iniciatíva pri prerokovávaní návrhu zákona predložila pozmeňujúci návrh, počítajúci s navrátením pôdy len osobám maďarskej národnosti, ktorí nadobudli československé štátne občianstvo, podľa zákona č. 245/1948 Zb. a ktorým nebol doteraz vrátený majetok (14. spoločná....., 1991). Zákon o pôde však nebol v navrhovanej podobe schválený ako celok a tým padli aj snahy o navrátenie pôdy zabavenej pred rokom 1948. Zákon o pôde bol prijatý na nasledujúcej májovej schôdzi pod názvom *Zákon o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku* (15. Spoločná....., 1991). „*Zákon stanovil, že nápravy majetkových krívd sa týkajú len tých aktov, ku ktorým došlo po 25. februári 1948, po prevzatí moci komunistami. Nevzťahovali sa teda na právne ujmy Maďarov, ktoré utrpeli medzi rokmi 1945 – 1948. V prípade zákona o pôde, s odvolaním na opatrenie zo 17. februára 1948, mohli občania maďarskej národnosti získať späť len 50 ha pôdy, zatiaľ čo na ostatných občanov sa toto opatrenie nevzťahovalo a nový pozemkový zákon umožňoval vrátiť oprávneným osobám pôdu do veľkosti 250 ha. Federálna vláda v odpovedi na interpelácie maďarských poslancov oznámila, že žiadne opatrenia na zmiernenie materiálnych dôsledkov diskriminačných opatrení v rokoch 1945 – 1948 neplánuje“ (Irmanová 2005, s. 250).³*

Na medzinárodnej úrovni sa problematika povojnového usporiadania v Československu a jej dôsledkov otvorila v súvislosti s prípravou novej medzištátnej zmluvy medzi ČSFR a Maďarskou republikou, ktorá sa začala pripravovať ešte po stretnutí prezidentov Václava Havla a Árpáda Göncza v Prahe, v júli 1990. Zmluva sa mala podpísať v októbri 1991 na krakovskom visegrádskom summite. Podpis zmluvy sa ale nakoniec ne-

³ Irmanová nesprávne uvádza dátum 17. februára 1948. Nariadenie č. 26/1948 Zb. n. SNR, ktoré upravovalo vyňatie poľnohospodárskeho majetku osôb maďarskej národnosti spod konfiškácie bolo prijaté dňa 4. novembra 1948 a zverejnené v Zbierke nariadení Slovenskej národnej rady, čiastka 12, roč. 1948 zo 7. decembra 1948 (Šutaj 2005, s. 112).

uskutočnil, pretože maďarská strana sa na poslednú chvíľu pokúsila do textu vsunúť pasáž o menšinách a odsúdení Košického vládneho programu, respektíve jeho princípu kolektívnej viny. Aj keď maďarská strana nakoniec od požadovania týchto dodatkov ustúpila, medzi krajinami došlo len k všeobecnej dohode, že zmluva bude podpísaná neskôr (Irmanová 2005, s. 90). K podpisu zmluvy však už nedošlo, ale po rozdelení Československa boli podpísané individuálne zmluvy medzi Maďarskom a Českou republikou a Maďarskom a Slovenskou republikou.

K opätovnému otvoreniu problematiky došlo v roku 1993 v súvislosti so vznikom samostatnej Slovenskej republiky a jej prijímaním do Rady Európy. Tieto aktivity nepriamo nadväzovali na požiadavky sudetských Nemcov voči Českej republike, ktorí už dlhobojšie viedli kampaň k Benešovým dekrétom. Na začiatku roku 1993 predsedovia štyroch maďarských politických strán Béla Bugár, Miklós Duray, László Nagy a Gyula Popély v spoločnom memorande adresovanom Rade Európy vyjadrili výhrady voči *Ústave Slovenskej republiky*, ktorá podľa nich „*kriesi ducha národného štátu a sugeruje občiansku druhoradosť národných menšín a občianskych skupín*“. Memorandum sa však dotýkalo aj otázok povojnového zaobchádzania s maďarským obyvateľstvom, keď požadovalo, aby Slovenská republika pred prijatím do Rady Európy vo svojom právnom poriadku anulovala dekréty prezidenta republiky a zákony z rokov 1945 – 1948, diskriminujúce maďarské obyvateľstvo na Slovensku na základe národnej príslušnosti, aby zmiernila ich negatívne dôsledky odškodnením, a zo zákona o pôde a aby odstránila tézy nepriaznivo sa dotýkajúce občanov maďarskej a nemeckej národnosti. Memorandum súčasne navrhovalo preskúmať tie zmluvy uzavreté československým štátom, ktoré spôsobili významné materiálne škody Maďarom žijúcim na Slovensku, na ktorých základe boli nútení presídliť zo svojej rodnej pôdy do Maďarska, pričom poukázalo na dohodu o výmene obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom, uzavretú po skončení druhej svetovej vojny (Irmanová, 2005, s. 255). Zrušenie dekrétov požadovali zástupcovia maďarskej a nemeckej menšiny na Slovensku aj v máji 1993, na rokovaníach okrúhleho stola prezidenta Slovenskej republiky (Šutaj 1997a, s. 93).

Stručne sa spomínalo zaobchádzanie s maďarskou menšinou po druhej svetovej vojne i vo vyhlásení, ktoré vydalo celoštátne zhromaždenie miestnych samospráv južného Slovenska, tzv. Komárňanské zhromaždenie z 8. januára 1994. Stanovisko tohto zhromaždenia potvrdzovalo, že slovenskí Maďari si prajú usporiadať svoje právne postavenie rokovaním, v zákonných rámcoch a pri zachovaní územnej integrity Slovenska. Vyhlásenie sa v stanovisku k ústavnoprávnenému postaveniu Maďarov vrátilo i k historickým krivdám a konštatovalo, že maďarské obyvateľstvo na Slovensku si navzdory všetkým represáliám po druhej svetovej vojne a iným snahám o etnickú homogenizáciu zachovalo schopnosť znovu vyjadriť svoju politickú subjektivitu, organizovať svoje spoločenstvo a zachovať svoju pôvodnú sídelnú štruktúru na územiach, kde viac ako tisíc rokov žije ako autochtónny útvar (Irmanová 2005, s. 257 – 258). Vo vyhlásení sa ďalej uvádzalo, že „*maďarské obyvateľstvo na*

Slovensku definuje seba ako národné spoločenstvo, odhodlane bojuje za to, aby okrem individuálnych práv, na ktoré má právo každý, boli mu uznané komunitné práva a jeho postavenie ako spoločenstva bolo zakotvené v ústave“ (Stále to isté:..., 1994).

Dokument prijatý na zhromaždení v Komárne sa stal aj základom spoločného politického programu Maďarskej koalície, ktorá sa vytvorila pred parlamentnými voľbami v lete 1994. Tvorili ju strany Maďarské kresťanskodemokratické hnutie (MKDH), Együttélés (Spoluzitie) a Maďarská občianska strana (MOS). Strany aj v koalícnej zmluve opätovne odmietli princíp kolektívnej viny a predovšetkým *„tie právne normy, ktoré pri uplatňovaní tohto princípu boli realizované v Československu na konci druhej svetovej vojny a po nej, v prvom rade voči obyvateľstvu nemeckej a maďarskej národnosti“*. Rovnako uviedli, že *„za diskriminačný považujú každý taký zákon, ktorý nenapravuje krivdy pochádzajúce z uplatňovania princípu kolektívnej viny“* (Irmanová 2005, s. 260 – 261).

Po voľbách v roku 1994 a vytvorení vládnej koalície Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) – Slovenská národná strana (SNS) – Združenie robotníkov Slovenska (ZRS) sa námietky voči menšinovej politike na Slovensku zo strany maďarských politických predstaviteľov zvyšovali, pričom sa ojedinele ich súčasťou stávala aj problematika historických krívd. V januári 1995 sa predstavitelia MKDH, Együttélés a MOS Béla Bugár, Miklós Duray a László Nagy obrátili memorandom k vládam visegrádskeho spoločenstva. Urobili tak v mene maďarského spoločenstva žijúceho v Slovenskej republike, v snahe *„obrátiť pozornosť na tie problémy vzniknuté po prijatí vládneho programu novej vlády SR, ktorých neriešenie môže viesť ku konfliktom a v dôsledku toho viesť k destabilizácii celej našej spoločnosti“*. Jedným z okruhov problémov, ktorých sa memorandum týkalo, bola aj nedostatočná úprava majetkových vzťahov, ovplyvnených dôsledkami zákonov z roku 1945 spočívajúcich na princípe kolektívnej viny. V memorande sa objavili výhrady k skutočnosti, že z právneho poriadku Slovenskej republiky neboli odstránené diskriminačné zákony proti Maďarom, respektíve ich dôsledky (Irmanová 2005, s. 262 – 264).

K opätovnému nastoleniu problému, došlo aj v súvislosti s uzatváraním základnej slovensko-maďarskej zmluvy v roku 1995. Na maďarskej politickej scéne sa otvoril problém Benešových dekrétov, pričom už nešlo o požiadavku odsúdenia princípu uplatňovania kolektívnej viny, ale priamo o požiadavku vyhlásiť dekréty za neplatné. Viktor Orbán, predseda FIDESZ pred podpisom zmluvy vyzval vládnu koalíciu v Maďarsku, aby základnú zmluvu nepodpisovala, kým nebude vyriešená otázka zneplatnenia Benešových dekrétov a vyhlásil, že keby zmluva napriek tomu bola podpísaná, tak tento dokument podľa neho nemožno považovať za základnú zmluvu, lebo dekréty vychádzajú z kolektívnej viny slovenského maďarstva. Že v zmluve nebola vyriešená vec protimaďarských diskriminačných opatrení po roku 1945, otázka Benešových dekrétov ľutoval aj bývalý minister zahraničných vecí, poslanec za Maďarské demokratické fórum (MDF) Géza Jeszensky. Výhrady k základnej zmluve mali aj predstavitelia maďarskej menšiny na Slovensku. *„Predseda politického hnutia Együttélés (Spoluzitie) Miklós Duray, vyhlásil, že je možné uzavrieť len takú základnú zmluvu, ktorá bude vychádzať z európskych noriem a vytvorí medzi oboma krajinami možnosť regionálnej*

spolupráce, rozšířenéj na všechny oblasti. Zároveň navrhuoval, aby základná zmluva potvrdila, že Slovensko v súlade s odporúčeniami Rady Európy vyhlási princípy vyslovujúce kolektívnu zodpovednosť ako aj ustanovenia Benešových dekrétov za neplatné a porušujúce ľudské práva“ (Irmanová 2005, s. 90 – 91). Po podpísaní zmluvy nastala ostrá polemika v maďarskom parlamente. Jedným z bodov kritiky sa stali aj absencia riešenia problematiky tzv. Benešových dekrétov v základnej zmluve. Jeden z predstaviteľov MDF István Szabó konštatoval, že podpísaná zmluva je nepripravená, nerieši otázku zrušenia Benešových dekrétov, vodného diela v Gabčíkove, ani jadrovej elektrárne v Mochovciach a môže tak znamenať zárodok nových sporov (Tvrdé útoky 1995). Pred poslancami maďarského parlamentu po podpise zmluvy vystúpil aj premiér Gyula Horn. V súvislosti s problematikou zrušenia Benešových dekrétov povedal, že v tejto otázke vedie dlhoročný spor Praha s Nemeckom. Táto problematika preto ostáva otvorená a maďarská strana bude hľadať „možnosti dohodnúť sa so slovenskou stranou na dokumente, či aktivite, ktorá by uzavrela minulosť a neotravovala ďalej vzťahy oboch krajín (Ostrá polemika....., 1995). K problematike Benešových dekrétov sa maďarský parlament, resp. jeho zahraničný výbor vrátil i neskôr v súvislosti s návrhom socialistického poslanca Mátyása Szűrösa a jeho ďalších piatich kolegov, aby sa maďarský parlament obrátil na NRSR so žiadosťou, aby zrušila platnosť tzv. Benešových dekrétov, v ktorých sa používal princíp kolektívnej viny (Žiadajú zrušiť.....1995, Tzv. Benešove dekréty.....1995). Najväčšie diskusie pred i po podpísaní zmluvy sa ako na slovenskej, tak aj na maďarskej strane týkali Odporúčania Rady Európy č. 1201 (viac Sándor 1996 a Šutaj 1997b).

NR SR schválila podpísanú základnú slovensko-maďarskú zmluvu v marci 1996, spolu s interpretačným uznesením, ktoré zabraňovalo poskytnúť maďarskej menšine kolektívne práva. Slovenská strana sa tak snažila vysvetliť niektoré nejednoznačné formulácie, ktoré sa dostali do zmluvy (Wlachovský – Duleba - Lukáč 1997, s. 76). Paradoxne od podpisu zmluvy sa vzťahy medzi oboma krajinami zhoršovali, pričom problémom sa stal najmä 15. článok zmluvy, týkajúci sa menšinovej problematiky a jeho nejednoznačnosť pri odvolávaní sa na Odporúčanie Rady Európy č. 1201 (Chmel – Samson – Duleba 1998, s. 271).

V nasledujúcom období sa problematika povojnového zaobchádzania s maďarskou menšinou spomenula v čase rokovaní o vytvorení novej vlády po voľbách v roku 1998. SMK⁴ sa dostalo do konfliktu s SDL, kvôli údajnému otváraniu problematiky Benešových dekrétov a Gabčíkova (Mesežnikov 1999, s. 91). SMK sa v koalícnej zmluve z roku 1998 zaviazala neotvárať otázku Benešových dekrétov počas trvania koalícnej vlády Mikuláša Dzurindu vytvorenej v roku 1998 a celý čas túto dohodu dodržovala. K otvoreniu témy došlo v tomto volebnom období dvakrát. Najprv zo strany Celoštátnej rady svetového zväzu Maďarov na Slovensku, ktorá v júli 2001 prijala memorandum, v ktorom žiadal okrem iného aj zrušenie Benešových dekrétov. SMK sa od memoranda dištancovala. Výkonný podpredseda SMK

⁴ Vznikla pred voľbami v roku 1998 zlúčením troch maďarských strán, pôvodne tvoriacich Maďarskú koalíciu.

Miklós Duray vyhlásil, že SMK nemá s memorandom nič spoločné a spochybnil legitimitu rady na Slovensku (Mesežnikov 2001, s. 70).

V roku 2002 problematiku nastolil maďarský premiér Viktora Orbána v zahraničnom výbore EP. Otvorenie tejto témy bolo načasované do predvolebnej kampane prebiehajúcej v Maďarsku. Maďarský premiér V. Orbán 20. februára 2002 v zahraničnom výbore Európskeho parlamentu sa v reakcii na otázku poslanca Jürgena Schrödera týkajúcu sa Benešových dekrétov (otázka znela: Ako by ste vysvetlil, že dosiaľ platia Nemcov a Maďarov diskriminujúce Benešove dekréty z rokov 1945 – 1946) odpovedal: *„Právny poriadok Európskej únie je záväzný pre nás pre všetkých, keď do nej vstúpime. Podľa môjho osobného presvedčenia nie sú Benešove dekréty v súlade s unijnými právnymi predpismi, a tak si dokážem veľmi ťažko predstaviť, že by sa nejaký štát stal členom Európskej únie a vo vlastnom právnom poriadku ponechal právne normy, ktoré sú s právnymi zásadami únie v príkrom rozpore. Je to pozostatok dedičstva 20. Storočia, ktorý by sme v žiadnom prípade nemali prenášať do storočia 21.“* (Irmanová 2005, s. 91)

Hovorca EK Jean Christophe Filori tento problém označil za otázku bilaterálnych vzťahov medzi ČR a SR na jednej strane a Maďarskom na druhej strane. *„Problém nie je súčasťou európskej legislatívy, ani predmetom rokovaní o vstupe.“* povedal ďalej Filori. V podobnom duchu sa vyjadril aj komisár EÚ pre rozširovanie Günter Verheugen. Orbánove vystúpenie si ale získalo podporu časti poslancov EP z Nemecka a Rakúska (Marušiak – Duleba – Bates-Melišová 2002, s. 357).

Pre rozhlasovú stanicu Kossuth Rádío premiér V. Orbán potom vysvetľoval, že jeho odpoveď nebola žiadnou dopredu dohodnutou provokáciou, ale že *„ak sa niekto v Európskom parlamente verejne spýta maďarského ministerského predsedu na Benešove dekréty, tak je premiérovou historickou a morálnou povinnosťou dať jasne najavo, že maďarská vláda stojí na strane ľudskej dôstojnosti, ľudských práv, spravodlivosti a moderných európskych ideí.“* *„Na základe dekrétov boli vyhostené stovky tisíc ľudí, medzi nimi aj desaťtisíce Maďarov z krajiny, zbavené majetku, vlastníctva pôdy, práv. Ľudia boli jednoducho vykopnutí za hranice, a potom to bolo nazvané výmenou obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom. To je hanebná príhoda 20. storočia“*, uviedol tiež Orbán s tým, že sa v Európskom parlamente zámerne vyjadroval opatrne a čo najjemnejšie. Dodal, že česko-maďarské vzťahy sú veľmi dobré a že tému dekrétov nechce vnášať do dvojstranných rokovaní (Irmanová 2005, s. 92).

Orbánove výroky vyvolali odmietavé reakcie na českej i slovenskej politickej scéne. Na protest proti Orbánovým výrokom v zahraničnom výbore EP sa slovenský premiér Mikuláš Dzurinda i český premiér Miloš Zeman rozhodli bojkotovať nadchádzajúce stretnutie Visegrádskej štvorky v Maďarsku. Rovnaké rozhodnutie v krátkom čase oznámil aj predseda poľskej vlády Leszek Miller. Predsedov vlád nasledovali aj ministri kultúry (Marušiak – Duleba – Bates-Melišová 2002, s. 388).

Maďarsko prijalo správu o krachu visegrádskeho summitu s poľutovaním. *„Ľutujem, že Česká republika a Slovensko ako zámienku pre svoje rozhodnutie (nezúčastniť sa) vzali*

historický fakt, ktorý sa v ničom netýka visegrádskej skupiny a ktorý nebol v našich dvojstranných vzťahoch nikdy pripomenutý“, povedal agentúre AFP maďarský minister zahraničných vecí János Martonyi. Nezávislý denník Magyar Hírlap napísal: „...požiadavka, aby Benešove dekréty stratili platnosť, svedčí o dobrom mravnom cítení. Zlatým pravidlom zahraničnej politiky však hovorí o tom, že všetko je treba povedať v pravý čas, na starostlivo zvolenom mieste a uvážene. Viktor Orbán túto požiadavku porušil a tak on i krajina utrpeli neúspech“. Činnosť premiéra podrobili kritike predstavitelia maďarskej opozície. Jeho výroky označili za neuvážené a poškodzujúce Maďarsko a visegrádsku spoluprácu. Na obranu Orbána sa postavil minister zahraničných vecí, ktorý konštatoval, že Orbánové slová v Bruseli neboli tou chybou, ktorá mohla spôsobiť zrušenie vrcholnej schôdzky V4 a opozícia sa tým, že za zmanenie samitu robí zodpovedného premiéra stavia na stranu českého a slovenského stanoviska. Pripomenul, že citlivú tému Benešových dekrétov maďarská strana aj naďalej nehodlá vyťahovať na úroveň dvojstranných vzťahov a nepovažuje ich za podmienku pripojenia Českej republiky a Slovenska k EÚ, ale naďalej zotrúva na svojom principiálnom a mravnom stanovisku (Irmanová 2005, s. 92 – 94). Ochladenie vzťahov na najvyššej úrovni pretrvalo, pričom V. Orbán a predstavitelia maďarského MZV trvali na otvorení tzv. Benešových dekrétov a odmietali sa ospravedlniť za konfrontačné výroky. Odmäk vo vzájomných vzťahoch sa prejavil až po voľbách v Maďarsku (Marušiak – Duleba – Bates-Melišová 2002, s. 412).

Predseda slovenskej vlády M. Dzurinda počas svojho vystúpenia pred zahraničným výborom EP odmietol túto tému otvárať. Rovnako hlavný vyjednávač SR s EÚ Ján Figel označil dekréty za uzavretú záležitosť. Predseda výboru NRSR pre európsku integráciu František Šebej zrušenie Benešových dekrétov tiež odmietol s tým, že ich charakterizoval ako „morálny problém“ s ktorým by bolo dobré sa aspoň nejakým deklaratívne vysporiadať. Slovenská strana síce zrušenie Benešových dekrétov odmietala, na druhej strane sa však rozhodla nestupňovať vyhrotenú situáciu a väčšina politikov zaujala skôr umiernený postoj, takže keď Poslanecká snemovňa ČR prijala v apríli 2002 vyhlásenie o nemennosti dekrétov prezidenta ČSR a podobný návrh zaznel aj v slovenskom parlamente zo strany jedného z koalíčných poslancov, poslanci koalície sa vyslovili proti nemu (Marušiak – Duleba – Bates-Melišová 2002, s. 358). Návrh na prijatie uznesenia o nedotknuteľnosti denacifikačných dokumentov povojnového usporiadania pomerov predložil do NR SR poslanec za Pravú Slovenskú národnú stranu Štefan Zelník. Jeho návrh ale nezískal dostatočnú podporu už v prvom čítaní (60. schôdza....., 2002).

SMK sa v koalíčnej zmluve zaviazala neotvárať otázku Benešových dekrétov počas trvania koalíčnej vlády, ale jej predstavitelia nevyklúčovali, že túto otázku otvorí v budúcnosti. Napriek tomu predstavitelia SMK formulovali aspoň svoje názory na problematiku. Predseda SMK označil za problematické niektoré dekréty, ktorými sa obmedzili občianske a majetkové práva Maďarov. Začiatkom mája sa vyjadril: „Nehovoríme o zrušení či otvorení Benešových dekrétov. Sme presvedčení, že ich negatívne účinky sa dajú riešiť v reštitučných zákonoch a v zákone o mimosúdnej rehabilitácii.“ (Šutaj 2004, s. 104) Podpredseda vlády Pál Csáky sa k problematike vyjadril v tom zmysle, že slovenský parlament by sa mal ospravedlniť ľuďom,

ktorí boli Benešovými dekrétmi postihnutí na základe princípu kolektívnej viny (Dostál 2002, s. 201). Ako hosť sa v zahraničnom parlamentnom výbore vyjadril aj podpredseda SMK Miklós Duray. Pripomenul sľub, s ktorým SMK v roku 1998 vstupovala do vlády, že nebude presadzovať otázku Benešových dekrétov, a preto sa strana od tejto diskusie dištančuje (Irmanová 2005, s. 94).

V čase rozsiahlej medializácie problematiky tzv. Benešových dekrétov vydalo v apríli 2002 MZV SR *Non paper* Ministerstva zahraničných vecí k problematike dekrétov prezidenta ČSR a Ministerstvo spravodlivosti SR v máji 2002 oficiálnu správu „*Benešove dekréty a Slovensko*“, ktorá bola predložená na rokovanie vlády SR v júni 2002. Oba oficiálne dokumenty približovali problematiku Benešových dekrétov, ale najmä dokument vypracovaný Ministerstvom spravodlivosti obsahoval množstvo chýb a nepresností (podrobnejšie Šutaj 2004, s. 96 – 100).

Európsky parlament si nechal vypracovať expertízu možných právnych účinkov Benešových dekrétov. Expertíza bola zverejnená v máji a konštatovalo sa v nej, že Benešove dekréty nie sú v rozpore s právom EÚ. Návrh predsedu zahraničného výboru EÚ však obsahoval aj formuláciu, podľa ktorej v prípade, že slovenská legislatíva obsahuje ustanovenia, ktoré účinkom Benešových dekrétov vytvárajú diskriminačné účinky, odstráni ich najneskôr k dátumu vstupu. Do časti Rezolúcie o rozšírení EÚ venovanej Slovensku, ktorú v júni 2002 schválil EP sa problematika Benešových dekrétov nedostala. V prípade ČR síce rezolúcia Benešove dekréty spomínala, ale odporúčala zrušiť ich len v prípade, ak sa preukáže že legislatíva obsahuje diskriminačné ustanovenia z nich plynúce. EK sa k otázke Benešových dekrétov vrátila aj v septembri, keď bola zverejnená správa troch nezávislých právnických expertov na medzinárodné právo, ktorí mali posúdiť, nakoľko diskriminačné ustanovenia obsiahnuté v dekrétoch vytvárajú nové právne vzťahy. Správa potvrdila, že tzv. Benešove dekréty nie sú prekážkou vstupu ČR do EÚ. Slovensko sa v správe vôbec nespomínalo. (Marušiak – Duleba – Bates-Melišová 2002, s. 358 - 359).

Na kongrese SMK konanom koncom mája 2002 v Bratislave, sa okrem iného spomenulo aj to, že SMK nechcelo otvárať požiadavku dekrétov prezidenta E. Beneša, ale chcelo odstrániť negatívne dôsledky právnych noriem, ktoré boli prijaté na základe uplatnenia princípu kolektívnej viny. Vo volebnom programe strany sa však otázka Benešových dekrétov nespomenula a nerezonovala ani vo volebnej kampani (Mesežnikov 2002, s. 65). Predseda strany B. Bugár sa vyjadril v tom zmysle, že otázku otvorí až po skončení volebného obdobia, keď sa bude vytvárať nová vláda (Šutaj 2004, s. 105).

Po parlamentných voľbách v roku 2002 v diskusii o programových tézach programového vyhlásenia vlády SMK otvorila požiadavku odškodnenia občanov, postihnutých po druhej svetovej vojne na základe princípu kolektívnej viny. Poslanec Pál Farkas odmietol, že SMK otvára otázku Benešových dekrétov. „*K Benešovým dekrétom sme nehovorili nič. O odstránení ich následkov – nie o ich zrušení – by mala vzniknúť politická dohoda v koalícii*“ SMK

teda otvorene zrušenie Benešových dekrétov nežiadala, snažila sa ale pretlačiť do vládneho programu najdôležitejší princíp z vlastného volebného programu – „zrušenie dôsledkov diskriminačných právnych noriem prijatých na základe princípu kolektívnej viny“ (Irmanová 2005, s. 286). Koaliční partneri však odmietli o tejto otázke rokovať. V záujme dosiahnutia dohody síce SMK svoju požiadavku stiahla, ale v tomto volebnom období sa nezaviazala, že problematiku nebude otvárať neskôr (Dostál 2002, s. 201 – 202).

Aj v roku 2003 sa do popredia dostávala predovšetkým problematika Benešových dekrétov, aj keď menej ako v roku 2002 a predovšetkým v súvislosti s problematikou rozširovania EÚ a problematikou maďarského krajanského zákona. Na jar sa kauza Benešových dekrétov oživila v súvislosti s ratifikáciou vstupu kandidátskych krajín do EÚ. V nemeckom parlamente v súvislosti s ratifikáciou predložila opozičná strana CDU/CSU uznesenie, ktoré by podmieňovalo prijatie nových členov zamietnutím dekrétov a iných právnych úprav, na základe ktorých sa uskutočnilo povojnové vysídlenie Nemcov zo strednej a východnej Európy. Návrh spomínal predovšetkým ČR, ale po prijatí by sa týkal aj SR. Návrh však v parlamente neprešiel. Téma teda rezonovala najmä na nemeckej a českej scéne (Marušiak – Duleba – Gábelová – Bates-Melišová – Gregušová 2003, s. 293 – 294).

O oživenie problematiky sa postaralo Lichtenštajnsko, ktoré v októbri 2003 zabránilo uzavretiu zmluvy o rozšírení Európskeho hospodárskeho priestoru, ku ktorému malo dôjsť spolu s rozšírením EÚ v máji 2004. Dôvodom boli práve majetkové spory, ktoré sa týkali predovšetkým ČR, ale čiastočne aj Slovenska a konfiškácie majetku Lichtenštajnovcov na základe Benešových dekrétov po druhej svetovej vojne. Lichtenštajnsko sa so svojim postojom ocitlo v izolácii a nakoniec po dlhých rokovaníach zmenilo svoj postoj (Marušiak – Duleba – Gábelová – Bates-Melišová – Gregušová 2003, s. 270). Otázka povojnového usporiadania sa medializovala aj po tom, čo prezident Nemecka a Poľska v Johannes Rau a Aleksander Kwasniewsky vydali v snahe o zmiernenie nezhôd 29. októbra 2003 spoločnú deklaráciu, v ktorej vyzvali na opätovné preskúmanie a doloženie všetkých prípadov „vysídlenia, útekov a vyhnaní, ktoré sa stali v 20. storočí s cieľom vyjasniť verejnej mienke tieto prípady, historický kontext a následky.“ (Marušiak – Duleba – Gábelová – Bates-Melišová – Gregušová 2003, s. 270) Reakcie ako na slovenskej, tak aj na českej strane boli chladné. Český prezident Václav Klaus sa vyjadril, že táto otázka by mala ostať predmetom bilaterálnych rozhovorov a nesúhlasil s požiadavkou prehodnocovať názory na druhú svetovú vojnu. Klaus tiež vyslovil pochybnosti o prínose nového európskeho dialógu na túto tému. Deklaráciu odmietol aj slovenský prezident Rudolf Schuster (Marušiak – Duleba – Gábelová – Bates-Melišová – Gregušová 2003, s. 309).

3. Problematika neslovanských menšín v ČSR po druhej svetovej vojne v slovenskej politike po prijatí do Európskej únie.

Prijatie Slovenskej republiky do Európskej únie zo začiatku znížilo frekvenciu otvárania problematiky zaobchádzania ČSR s neslovanskými menšinami po druhej svetovej vojne. V roku 2004 sa o problematike diskutovalo na slovenskej politickej scéne len ojedinele a skôr v súvislosti s vystupovaním strany FIDESZ v Maďarsku a volebnou kampaňou do EP. V júli 2004 strana FIDESZ rozpútala kampaň v súvislosti s predĺžením termínu na reštitúciu pôdy tzv. neznámych vlastníkov na Slovensku do septembra 2005. FIDESZ vyzval vládu na predĺženie lehoty a zároveň začal intenzívne vyhľadávať dedičov pozemkov, ktorí opustili Slovensko, ale pôda ktorých nebola z rozličných dôvodov nikdy skonfiškovaná s cieľom, aby sa o svoju pôdu prihlásili. Tým sa iba zvyšovalo napätie, pretože o pôdu sa v reštitúcii mohli uchádzať iba občania SR. Navyše reštitučné zákony sa týkali len tých občanov, ktorí neboli jasne odsúdení ako kolaboranti a ak rozhodnutie o konfiškácii bolo vydané až po februári 1948. Iniciatívy FIDESZ odmietli slovenské opozičné strany SMER a HZDS-LS. Robert Fico sa vyjadril, že spôsob akým je realizovaná kampaň môže vyvolávať tlak na spochybňovanie Benešových dekrétov. Iniciatívy FIDESZ odmietol aj vtedajší minister poľnohospodárstva, nominant SMK Zsolt Simon, ktorý kampaň FIDESZ označil za populistický krok a pripomenul, že nárok na reštitúciu si môžu uplatniť iba občania SR. Umiernenejšia bola v reakciách centrála SMK, ktorá kampaň priamo neodsúdila, ale ostro reagovala na vyhlásenia R. Fica, o údajnej oficiálnej spolupráci SMK a FIDESZ v otázke pôdy. SMK jeho vyhlásenia odmietla ako zavádzajúce a nepodložené (Marušiak – Duleba – Gábelová-Jančiová – Bates-Melišová 2004, s. 403).

Problematika sa spomenula aj neskôr, na sneme SMK v novembri 2004 v Galante. Predseda strany B. Bugár sa vyjadril, že strana sa nevzdáva pokusov o zrušenie zákonov, ktoré vznikli na základe uplatňovania princípu kolektívnej viny, ale otázku otvorí vtedy, keď na to bude existovať politická vôľa (Mesežnikov 2004, s. 83).

V roku 2005 sa na slovenskej politickej scéne venovala pomerne veľká pozornosť historickým témam, vrátane problematiky Benešových dekrétov, Košického vládneho programu či vzájomného slovensko-maďarského ospravedlnenia za krivdy spôsobené v minulosti. V apríli 2005 na zhromaždení v Komárne si pri príležitosti 60. výročia KVP zástupcovia SMK podpísali deklaráciu, v ktorej sa uvádzalo, že slovenské štátne orgány by sa mali Maďarom ospravedlniť za uplatňovanie princípu kolektívnej viny a zabezpečiť symbolické finančné odškodnenie. Tvrdili, že zmiernenie historických krívd je súčasťou volebného programu SMK a preto nie je pre SMK uzavretou kapitolou (Dostál 2006, 156).

B. Bugár sa v televíznej debata vyjadril, že Benešove dekréty treba otvoriť a ak sa zistí, že si Slovensko a Maďarsko ublížili, mali by sa za to ospravedlniť. Podľa neho to nie je jednostranná výzva Slovensku, aj Maďarsko sa slovenským občanom ospravedlní, ak sa má

za čo. Benešove dekréty podľa neho nie sú uzavretou kapitolou, na ktorú treba zabudnúť. *„Zabudnúť na jedno obdobie našej spoločnej histórie, keď bolo niekoľko 100 tisíc ľudí potrestaných len za svoju národnosť, sa nedá. Treba to uzavrieť, ale spoločne,“* dodal Bugár (Bugár: Musíme..., 2005). Za svoje vystúpenia bol Bugár kritizovaný zo strany SMERU aj HZDS.

V reakcii na spochybňovanie Benešových dekrétov inicioval nezávislý poslanec Ján Mikolaj, aby NR SR prijala uznesenie o ich nemennosti a nedotknuteľnosti. Zaradenie tohto bodu do programu podporila opozícia i strana ANO. Neskôr bol práve z iniciatívy strany ANO hlasmi koalíčných poslancov z programu stiahnutý (Marušiak – Bates – Duleba – Gábelová – Jančiová – Strážay 2006, s. 255).

Za krivdy spôsobené Maďarom v povojnovom Československu sa v júni 2005 ospravedlnil predstaviteľ KDH František Mikloško. Jeho ospravedlnenie nebolo oficiálnym stanoviskom, ale jeho osobnou iniciatívou a vzbudilo značný ohlas. On sám pripustil, že na oficiálne ospravedlnenie zo strany celého parlamentu ešte nedozrel čas (Dostál 2006, s. 164). V polovici júna 2005 sa k diskutovanej otázke Benešových dekrétov vyjadril aj prezident Ivan Gašparovič v tom zmysle, že *„Benešove dekréty sú históriou“* a že *„otvárať ich dnes nie je dobré.“* Prezident tiež pripustil možnosť budúceho vzájomného ospravedlnenia sa Slovenska a Maďarska pre niektoré historické udalosti, ale dodal, že *„časť maďarského obyvateľstva sa pred vojnou podieľala na mnohých neprávostiach voči Slovákom“* a preto nevidel dôvod ospravedlniť sa tejto časti občanov maďarskej národnosti (Mesežnikov 2006, s. 36).

Ďalšie reakcie na slovenskej politickej scéne vyvolala iniciatíva českého premiéra Jiřího Paroubka ospravedlniť sa nemeckým antifašistom za ich odsun z Československa do Nemecka po druhej svetovej vojne. Predseda vlády M. Dzurinda k nej v júli 2005 zaujal kritický postoj. Dzurinda sa vyjadril, že táto iniciatíva sa Slovenska nijako netýka a Slovensko nebude podnikať nič, čo by mohlo viesť k otváraniu uzavretých záverov svetových vojen, či Benešových dekrétov (Mesežnikov 2006, s. 41). Podpredseda vlády P. Csáky naopak Paroubkovo vyhlásenie privítal a označil ho za *„štátnický krok“*. Csáky vyjadril presvedčenie, že podobné riešenie sa nájde aj na Slovensku (Mesežnikov 2006, s. 76).

V roku 2006 sa problematika týkajúca sa maďarskej menšiny v Československu po druhej svetovej vojne síce objavovala, ale skôr ako súčasť predvolebnej kampane. Do parlamentných volieb v roku 2006 išla SMK s programom, ktorý sa zaoberal aj historickými krivdami. Uvádza v ňom, že *„v záujme zrušenia následkov Benešových dekrétov a ďalších právnych noriem prijatých v duchu uplatnenia princípu kolektívnej viny, bude SMK iniciovať v súčinnosti s odborníkmi dialóg na vypracovanie modelov uskutočnenia morálneho a finančného odškodnenia“*. Za stále existujúci a nevyriešený problém považovala SMK aj otázku nútených deportácií do ČR, resp. vysťahovania v rámci výmeny obyvateľstva do Maďarska po druhej svetovej vojne. Program sa venoval aj problému nútených prác: *„Usporiadanie požiadaviek odškodnenia obetí protizákonne odvedených zo Slovenska na nútené práce do ČR v rokoch 1946 – 1947 považujeme za morálnu otázku, a preto ich podporujeme“* (SMK nechce....., 2006).

Po zostavení novej vlády, ktorej súčasťou sa stala aj SNS sa vláda dostala do prvého sporu s Maďarskom, práve kvôli vyjadreniam predsedu SNS Jána Slotu, ktorý pre český denník Lidové noviny na otázku či si myslí, že Česi majú šťastie, že Sudetských Nemcov na základe Benešových dekrétov vyhnali odpovedal: *„Ja radšej nič nehovorím. Ja našim českým priateľom, bratom prajem, že sú v takej pohode, v akej sú, aby teraz mohli robiť veľké ramená. Ja im závidím.“* Tieto slová vyvolali ohlas, pretože J. Slota nevystupoval ako opozičný politik, ale ako predseda jednej z vládnych strán. Slovenský minister zahraničných vecí Ján Kubiš v odpovedi pre maďarskú ministerku zahraničných vecí Kingu Gönczovú, ktorá vyzvala slovenskú vládu aby sa od Slotových slov oficiálne dištancovala uviedol, že slovenská vláda odmieta a bude odmietať všetky vyhlásenia a kroky učinené kýmkoľvek, ktoré by mohli smerovať k poškodzovaniu slovensko-maďarských vzťahov. Zároveň Gönczovú požiadal, aby individuálne vyhlásenia, ktoré nekorešpondujú s vládny programom a so súčasnou kvalitou vzájomných vzťahov, neboli zamieňané či vydávané za postoj vlády. Slotove vyjadrenia kritizovali aj predstavitelia maďarskej a nemeckej menšiny na Slovensku (Dostál 2007, s. 209).

Dôsledkom aj nevhodných výrokov J. Slotu došlo k zhoršeniu vzájomných slovensko-maďarských vzťahov. V tejto súvislosti podpredseda vlády SR Dušan Čaplovič navrhol vytvorenie slovensko-maďarskej deklarácie o vzájomnej minulosti a vzťahoch na pôde parlamentov, pričom poukázal na podobné francúzsko-nemecké, resp. česko-nemecké zmierenie. Jeho iniciatíva sa však nemala zásadnejší ohlas (Marušiak – Bates – Duleba – Strážay – Žemlová-Shepperd 2007, s. 337 – 338).

K problematike tzv. Benešových dekrétov sa v roku 2006 vyjadril aj prezident SR Ivan Gašparovič, na besede prezidentov Maďarska a Slovenska so študentmi povedal, že z hľadiska Slovenska je to vec právne uzavretá. Možno priznať, že *„pri ich použití mohlo dôjsť k individuálnym krivdám, z hľadiska súčasného ponímania právneho štátu sotva akceptovateľných. Možno nad týmito krivdami vyjadriť ľútosť, možno hovoriť o ich morálnom odsúdení. to však nezmení nič na skutočnosti, že v danej spoločenskej situácii sa tieto dekréty pridržali príslušného ústavného práva, spravodlivosti a morálky.“* (Beseda..., 2006)

Najmä v roku 2007 sa historické problémy premietali do slovenskej politiky veľmi intenzívne, pričom ťažiskovou témou sa tak ako v predchádzajúcich obdobiach stali tzv. Benešove dekréty. V apríli 2007 sa podpredseda SMK M. Duraya pre Hospodárske noviny vyslovil za finančné odškodnenie Maďarov, ktorých po druhej svetovej vojne postihli tzv. Benešove dekréty (Duray: Maďarov..., 2007). Pál Csáky, predseda SMK v reakcii na rozhovor, v ktorom sa vyslovil za finančné odškodnenie Maďarov vyhlásil, že Strana maďarskej koalície (SMK) nebude v blízkej budúcnosti iniciovať odškodnenie Maďarov, vysťahovaných po druhej svetovej vojne na základe dekrétov prezidenta Beneša, pravdepodobne ale začne diskusiu v strane. O deň na to sa v tlači objavil článok s názvom *„Nové vedenie SMK s otváraním Benešových dekrétov dlho nečakalo“*, v ktorom sa uvádzalo, že Strana maďarskej koalície otvorila

Benešove dekréty. Reakcie slovenských politikov boli jednoznačne negatívne a to tak v koalíčných ako aj v opozičných radoch. „*Nebudeme otvárať Benešove dekréty, je to spochybňovanie výsledkov druhej svetovej vojny,*“ povedal podpredseda vlády D. Čaplovič. Otázku Benešových dekrétov považoval za uzavretú aj exminister zahraničných vecí Eduard Kukan. „*Vyriešila ju história a nie je vhodné ju oživovať.*“ (Šutaj – Sáposová 2008, s. 182)

V druhej polovici roka zástupcovia SMK v oveľa otvorenejšej forme prezentovali svoje postoje v otázke Benešových dekrétov. Tvrdili, že ide len o odstránenie negatívnych dôsledkov uplatňovania niektorých povojnových nariadení Slovenskej národnej rady, založených na princípe kolektívnej viny Maďarov. S ešte väčšou razanciou sa problematika začala rozoberať po tom, ako sa na verejnosti objavila informácia, že Csáky chce v septembri 2007 predložiť do parlamentu návrh, ktorý by morálne a finančne odškodnil Maďarov, ktorí boli po druhej svetovej vojne na základe tzv. Benešových dekrétov deportovaní do Čiech na nútené práce. Sledovať by malo model vyskúšaný v prípade Nemcov a Židov. Parlament by sa mal v rezolúcii ospravedlniť obetiam bezprávia. Vznikla by nadácia financovaná z rozpočtu, ktoré by slovenskí Maďari mohli kolektívne využívať podľa vlastného uváženia na udržanie a rozvoj svojej národnej identity (Csáky otvára..., 2007).

Zhoršujúcim slovensko-maďarským vzťahom nepomohlo ani to, že občianske združenie Never Again začalo zbierať podpisy pod petíciu, ktorá žiadala odškodnenie občanov maďarskej a nemeckej národnosti za povojnové krivdy. Organizátorom petície bol Csaba Fehér, bývalý riaditeľ Podunajského múzea v Komárne (Šutaj – Sáposová 2008, s. 183).

Podpredseda KDH Daniel Lipsíc k Csákyho iniciatíve povedal: „*KDH nepodporí odškodnenie za Benešove dekréty, ktoré chce v septembri parlamente navrhnúť predseda SMK Pál Csáky*“. Vyjadril sa, že si vie predstaviť spoločné ospravedlnenie slovenského a maďarského parlamentu, ktoré by nadviazalo na vyhlásenie slovenských a maďarských biskupov spreď roka, ale rozhodne odmieta finančné odškodnenie. Csákyho iniciatíva podľa Lipsíca potvrdzovala obavy z SMK po tom, ako Csáky vystriedal na čele strany Bélu Bugára. „*Potvrdzujú sa obavy z nového vedenia SMK, pokiaľ otvára takéto témy, najmä v situácii, keď si aj pán predseda Csáky musí byť vedomý, že sú nepriechodné a že skôr budú znamenať zvýšenie napätia medzi Slováckmi a Maďarmi,*“ povedal Lipsíc. Je pravda, že sa po druhej svetovej vojne stali nespravodlivosť, rovnako, ako sa diali počas vojny na území Slovenska okupovanom horthyovským Maďarskom. „*Opatrenia po druhej svetovej vojne boli plne legitímne a je ťažké ich hodnotiť dnešnou optikou.*“ (KDH nepodporí....., 2007)

Podľa predsedu poslaneckého klubu SDKÚ-DS Stanislava Janiša Benešove dekréty sú minulosť, ktorá patrí už len historikom, preto ich otváranie a zneužívanie na politické ciele strana odmieta. „*Akékoľvek zasahovanie do Benešových dekrétov, ich otváranie, odškodnenie na ich základe a vytlkanie akéhokoľvek politického kapitálu z nich neprichádza do úvahy.*“ Csákyho predchodca na poste predsedu SMK Béla Bugár sa vyjadril v tom zmysle, že SMK mala najskôr pripraviť návrh na odškodnenie za Benešove dekréty, oboznámiť s ním koalíčných partnerov a ostatné parlamentné strany a až potom s ním ísť na verejnosť. „*Mám*

problém s tým, ako to otvoril. Takto to vyvolá len napätie.“ „Aj to je zlé, že to odkázal z Maďarska“, dodal Bugár (SDKU-DS: Benešove....., 2007).

J. Slota v reakcii na zverejnené informácie, že SMK sa chystalo predložiť do parlamentu návrh opatrení na odškodnenie tých osôb, ktorým boli spôsobené krivdy v dôsledku uplatňovania Benešových dekrétov oznámil, že SNS predloží do parlamentu návrh zákona na ochranu republiky, ktorý bude trestať uväznením každého, kto „*sPOCHYBNÍ Benešove dekréty alebo Trianonskú zmluvu*“ (Mesežnikov 2008, s. 84).

Že sa situácia vo vzťahu medzi Slovenskom a Maďarskom radikalizuje, konštatovali vo svojom spoločnom vyhlásení traja poslanci NR SR za KDH Vladimír Palko, František Mikloško a Pavol Minárik a bývalý predseda KDH Jána Čarnogurský. Príkladom radikalizácie vzťahov bola podľa V. Palka aj snaha SMK otvoriť otázku odškodnenia obetí Benešových dekrétov. Slovenská a maďarská strana by podľa V. Palka mohli recipročne vyjadriť ľútosť nad Slovákami, ktorí utrpeli ujmu počas Viedenskej arbitráže, ako aj nad občanmi maďarskej národnosti, ktorých postihli Benešove dekréty. Zároveň kritizovali opozičné strany za to, že na aktivity predsedu SMK P. Csákyho dostatočne nereagovali (Šutaj – Sáposová 2008, s. 183).

V septembri, reagujúc na výzvy skupiny členov KDH okolo V. Palka, navrhla SMK znenie dokumentu o historickom zmierení medzi Slovákami a Maďarmi. Návrh bol zaslaný predsedovi NR SR Pavlovi Paškovi, predsedníčke Národného zhromaždenia MR Katalin Sziliovovej, ako aj predsedom klubov parlamentných strán. Súčasťou predloženého textu bol zoznam historických udalostí, ktoré spôsobili vzájomné krivdy Slovákom a Maďarom v 19. a 20. storočí – Maďarsko sa malo ospravedlniť za asimilačnú politiku na konci 19. a na začiatku 20. storočia, za dôsledky Viedenskej arbitráže a za vstup maďarských vojsk na československé územie v roku 1968. NR SR by vyjadrila svoje poľutovanie nad tým, že aj v období 1945 – 1948 sa uskutočnili také udalosti, ktoré viedli k tomu, že územie štátu boli nútení opustiť občania maďarskej národnosti, resp. niektorí boli odvečení nedobrovoľne na nútenú prácu do Čiech. Ďalej by vyjadrila svoje poľutovanie nad tým, že vtedajšia Slovenská národná rada prijala aj také dekréty na úrovni zákona, ktoré na základe princípu kolektívnej viny vážne porušovali práva občanov maďarskej a nemeckej národnosti. Zároveň mal byť založený fond na odškodnenie poškodeného obyvateľstva. Spomínaný návrh SMK vyvolal mimoriadne ostrú negatívnu reakciu strán vládnej koalície a stal sa fakticky zámkou na schválenie uznesenia o nedotknuteľnosti Benešových dekrétov v NR SR, ktoré viditeľne zhoršilo vzťahy medzi SR a MR (Šutaj – Sáposová 2008, s. 183, Mesežnikov 2008, s. 103).

Reakciou slovenských politikov bolo odmietanie. R. Fico vyhlásil, že považuje za „*úplnú drzosť*“ požadovať od Slovákov, aby sa ospravedlnili Maďarom za povojnové krivdy spôsobené Benešovými dekrétmi. Umiernenejšej tón zvolil predseda parlamentu P. Paška, avšak aj ten vyhlásil, že nie je dôvod prijímať text o slovensko-maďarskom zmierení (Mesežnikov 2008, s. 80).

Všetky slovenské politické strany dospeli k záveru, že cesta vymenovania krívd nie je správnou cestou k zmiereniu. Problematika spoločnej deklarácie o uzmierení, spopularizovaná snahou SMK predložiť do NR SR zákon o odškodnení Maďarov za Benešove dekréty, vyvrcholila oznámením SNS, že pripraví návrh zákona o zákaze spochybňovania Benešových dekrétov, ktorý by takéto pokusy klasifikoval ako trestný čin. Do NR SR dňa 24. augusta 2007 doručili poslanci SNS návrh na „uznesenie o nedotknuteľnosti denacifikačných dokumentov k usporiadaniu pomerov po druhej svetovej vojne.“ Napokon bolo v pozmenenej podobe oproti tomuto návrhu prijaté *Uznesenie NR SR č. 533 z 20. septembra 2007 o nedotknuteľnosti povojnových dokumentov k usporiadaniu pomerov po II. svetovej vojne na Slovensku.*

V uznesení sa píše, že NRSR „nezabúdajúc na utrpenie obetí II. svetovej vojny, odsudzujúc princíp kolektívnej viny, – odmietajúc pokusy o spochybňovanie a revíziu zákonov, dekrétov, zmlúv a iných povojnových rozhodnutí slovenských a československých orgánov, ktoré by znamenali zmenu majetkového a právneho povojnového usporiadania, – rešpektujúc dohody medzi víťaznými a porazenými štátmi, – majúc na zreteli ustanovenia Dohody o výmene obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom z 27. februára 1946, Mierovej zmluvy s Maďarskom z 10. februára 1947 a Štrbského protokolu z 25. júla 1949, – želajúc si rozvoj dobrých susedských vzťahov s Maďarskou republikou, – usilujúc o pokračovanie integračného procesu v Európskej únii a v pevnej vôli skončiť s otváraním otázok súvisiacich s koncom II. svetovej vojny a jej výsledkami, vyhlasuje, že 1. ústavné, zákonné a politické rozhodnutia v rámci povojnového usporiadania boli prijaté tak ako v iných európskych štátoch v dôsledku II. svetovej vojny a porážky nacizmu a vychádzali zo zásad medzinárodného práva reprezentovaných závermi konferencie v Postupime, 2. povojnové rozhodnutia reprezentatívnych orgánov Československej republiky a Slovenskej národnej rady nie sú príčinou diskriminačnej praxe a dnes na ich základe nemôžu vzniknúť nové právne vzťahy, 3. právne a majetkové vzťahy, ktoré vznikli týmito rozhodnutiami, sú nespochybniteľné, nedotknuteľné a nemenné.“ (Uznesenie..., 2007)

Do textu bola doplnená formulácia „odsudzujúc princíp kolektívnej viny“, pričom uznesenie sa vyhlo pojmom „denacifikačné dekréty“, „denacifikačné dokumenty“, používaným v pôvodnom návrhu uznesenia. Pod uznesenie sa podpísali všetky parlamentné politické strany okrem SMK. Za uznesenie hlasovalo 120 poslancov, proti bolo 20 poslancov SMK, nehlasoval poslanec P. Minárik z KDĽ (Mesežnikov 2008, s. 28). SMK schválenie tohto uznesenia rozhodne odsúdila, označila ho za „kus papiera, ktorý nemá právnu relevanciu“ a prihlásenie sa k princípu kolektívnej viny. P. Csáky zaslal predsedovi Výboru pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci Európskeho parlamentu Jean – Marie Cavadovi list, v ktorom uznesenie o Benešových dekrétach nazval „urážkou nemeckej a maďarskej menšiny na Slovensku“ a upozorňoval na „alarmujúcu situáciu“, ktorá vznikla v SR (Mesežnikov 2008, s. 103 – 104).

Aj predstavitelia MR prijali uznesenie NR SR s nevôľou. Premiér Ferenc Gyurcsány vyslovil poľutovanie nad prijatím uznesenia a prezident László Sólyom hovoril o facke Budapešti. Veľvyslanec SR Juraj Migaš bol pozvaný na MZV v Budapešti vysvetľovať uznesenie

NR SR o nedotknuteľnosti povojnovej legislatívy. Pred slovenským veľvyslanectvom a konzulátom v Budapešti a v Békéscsabe sa uskutočnili menšie protestné demonštrácie (Šutaj – Sáposová 2008, s. 185).

V nasledujúcom roku sa téma Benešových dekrétov, ktorá v predchádzajúcom období na slovenskej politickej scéne rezonovala spomínala len sporadicky. Slovenský premiér Robert Fico 21. januára 2008 pred poslancami Parlamentného zhromaždenia Rady Európy (PZ RE) v Štrasburgu vyhlásil, že „*Benešove dekréty sa zmenia, ak zmeníme výsledky druhej svetovej vojny*“. Fico tiež vyhlásil, že „*nie je vhodné, aby sme používali tému histórie na rozdeľovanie*“ (Fico: Benešove dekréty sa zmenia....., 2008). Aj keď sa problematika v roku 2008 medializovala, išlo predovšetkým o rôzne protestné akcie organizované z Maďarska, ktoré reagovali na postoj Slovenska v otázke tzv. Benešových dekrétov. Zástupcovia viacerých maďarských organizácií a spolkov odovzdali 22. apríla 2008 EP petíciu odsudzujúcu minulo-ročné rozhodnutie NR SR, ktorá potvrdila nedotknuteľnosť Benešových dekrétov. Petíciu podporilo podľa organizátorov 147 organizácií a združení, podľa ktorých bolo uznesenie nezlučiteľné s ideou zjednotenej Európy 21. storočia a bolo v rozpore s ľudskými právami. Signatári požadovali, aby EP preskúmal, či sú rozhodnutia slovenských úradov v súlade s európskou legislatívou a aby vyzval Slovensko na zrušenie platnosti príslušnej legislatívy vrátane zákona vylučujúceho odškodnenie za protiprávne činy pred 25. februárom 1948. Minister zahraničných vecí SR Ján Kubiš označil otváranie otázky Benešových dekrétov spôsobom, ako to v utorok 22. apríla urobili zástupcovia viacerých maďarských organizácií a spolkov, za provokáciu. Podpredseda SMK József Berényi uviedol, že predstavitelia SMK v Európskom parlamente (EP) nepodporia petíciu za preskúmanie slovenskej legislatívy ohľadom Benešových dekrétov. Berényi dodal, že slovensko-maďarským vzťahom neprospieva, že kolektívna vina sa nedá na domácej pôde riešiť racionálnym spôsobom a bez zbytočných emócií. Otvárať otázku Benešových dekrétov v parlamente podľa jeho slov SMK v prebiehajúcom volebnom období určite nebude (SMK nepodporí...., 2008). O problematike sa potom už v roku 2008 vo väčšej miere nediskutovalo.

Problematika Benešových dekrétov sa znovu otvorila v roku 2009 v súvislosti s ratifikáciou Lisabonskej zmluvy. Napriek tomu, že Slovensko zmluvu ratifikovalo už v predchádzajúcom roku, keď český prezident V. Klaus vyhlásil, že podpíše zmluvu len ak ČR bude udelená výnimka vzťahujúca sa na nemennosť Benešových dekrétov, Fico vyhlásil, že aj Slovensko požiada pre seba o výnimku podobnú tej, ktorá bude platiť pre ČR. Argumentoval nevyhnutnosťou zabezpečiť nezrušiteľnosť Benešových dekrétov aj na Slovensku. Vyhlásil, že Slovensko otvorí rokovania o dodatku k Listine základných práv a slobôd v prípade, že ČR dostane výnimku. V súvislosti so žiadosťou českého prezidenta Václava Klauza konštatoval, že Slovensko buď bude v Európskej rade vetovať český návrh, alebo budeme trvať na tom, aby sa vzťahoval aj na Slovensko. „*Ak tak neurobíme, nielenže vidím celý rad farizejov, ktorí nás budú obviňovať z nedostatočného obhajovania národných záujmov SR, vidím najmä oka-*

mžité pokusy atakovať Benešove dekréty, ktoré budú na rozdiel od ČR požívať nižšiu politickú ochranu.“ Benešove dekréty sú trvalou súčasťou tak českého, ako aj slovenského právneho poriadku. „*Národná rada SR ich správne označila za nezmeniteľné a nezrušiteľné.*“ Zdôraznil, že „*ak ČR vyrokujú pre seba výnimku, a politicky zvýši svoju ochranu pred akýmkoľvek spochybňovaním Benešových dekrétov, Slovensko s tými istými dekrétmi a ich oponentmi nemôže zostať pasívne*“ (Fico: Benešove dekréty budeme.....2009).

Potom, čo sa v EÚ začali objavovať signály o problematike Ficovho avizovaného postupu, premiér zmenil rétoriku a vyhlásil, že pre Slovensko sú prednejšie ustanovenia Charty základných práv týkajúce sa sociálnych práv a že po ratifikácii Lisabonskej zmluvy nevzniknú nijaké právne otázky týkajúce sa Charty a Benešových dekrétov. Koncom októbra po zasadnutí Európskej rady R. Fico vyhlásil, že Slovensko presadilo do záverov summitu EÚ výkladové stanovisko, z ktorého vyplýva, že Charta základných ľudských práv EÚ nepovedie k otvoreniu Benešových dekrétov. Tento výklad niektorých ustanovení charty ako aj Lisabonskej zmluvy podľa neho jednoznačne hovoril o tom, že neexistuje žiadne politické alebo právne prepojenie medzi chartou ľudských práv a Benešovými dekrétmi. Premiér citoval príslušné ustanovenie, ktoré hovorilo, že charta sa uplatňuje v štátoch únie výlučne len vtedy, ak tieto členské štáty vykonávajú právo únie a Benešove dekréty nie sú právom únie (Mesežnikov 2010, s. 53).

V roku 2009 sa tiež vylepšili vzťahy medzi Lichtenštajnskom a SR, ktoré odmietalo uznať ČR a SR kvôli majetkovým sporom, týkajúcim sa zabaveného majetku lichtenštajnskej vládnucej dynastie po druhej svetovej vojne na základe Benešových dekrétov. Lichtenštajnsko v septembri uznalo ČR a so SR nadviazalo diplomatické styky v decembri 2009 a to napriek tomu, že obe krajiny nepristúpili na lichtenštajnské majetkové požiadavky (Marušiak – Bútorá – Strážay – Bilčík – Tarasovič 2010, s. 311).

V marci 2010 rakúsky prezident Heinz Fischer označil československé povojnové dekréty bývalého prezidenta Eduarda Beneša ako „*ťažké bezprávie*“, ktoré by ostatné členské štáty EÚ nemali legalizovať. Český prezident Václav Klaus na jeho vyhlásenie reagoval, že je sklamaný, že povojnové Benešove dekréty sa opäť stávajú témou rakúskej predvolebnej kampane na funkciu prezidenta. Českí politici v reakcii vyhlásili, že Benešove dekréty platia, sú súčasťou českého právneho poriadku a nebude sa na nich nič meniť. Predseda ODS Mirek Topolánek považoval Fischerove vyhlásenie za „*nezmyselný a nebezpečný populizmus v rámci predvolebnej kampane*“. Otázka Benešových dekrétov bola podľa neho umelý problém. Predseda ČSSD Jiří Paroubek pokladal dekréty za platnú súčasť českého právneho systému a odmietal ich spochybňovanie. Podobné výroky by podľa neho mohli „*zbytočne poškodiť rakúsko-české vzťahy*“ (Klaus: Benešove....., 2010). Na nové otvorenie témy zareagovala aj slovenská strana. Hovorca prezidenta SR pre TASR uviedol, že spochybňovať výsledky povojnového usporiadania z akéhokoľvek dôvodu je pre ďalší pokojný a mierový vývoj v strednej Európe nežiaduce. „Slovenská republika nepovažuje za šťastné a zodpovedné otvá-

rať v politickom zápase prekonané historické témy, s ktorými sa Európa a svet už vyrovnali“ (Prezident: Slovensko nepovažuje....., 2010).

Slovenský premiér Robert Fico po rokovaní s českým partnerom Janom Fischerom v Benešovej vile v Sezimovom Ústí k tejto téme povedal, že Benešove dekréty sú pre Slovensko nezmeniteľné a nezrušiteľné a slovenská vláda sa nebude baviť s nikým, kto by ich chcel zrušiť, či spochybníť. (Fico: Benešove dekréty? O tom sa.....2010). Odrazom obáv z otvárania problematiky týkajúcej sa riešenia menšinovej otázky v Československu po druhej svetovej vojne bolo aj vyhlásenie, ktoré prijali prezidenti SR a Ruska I. Gašparovič a Dmitrij Medvedev, pri návšteve ruského prezidenta v apríli 2010, ktorá bola symbolicky načasovaná na 65. výročie oslobodenia Bratislavy. Obaja prezidenti prijali vyhlásenie, ktoré odmietalo spochybňovanie výsledkov druhej svetovej vojny. V prípade Ruska bolo motiváciou skôr zdôraznenie podielu bývalého ZSSR na porážke nacizmu (Bútora 2011, s. 211).

Roky 2011 a 2012 by sme mohli charakterizovať, ako obdobie útlmu diskusií o danej problematike. Odklon k iným témam sa dá vysvetliť tým, že sa SMK dostala vo voľbách v roku 2010 mimo parlament a strana Most-Híd nemala záujem otvárať podobné témy, ktoré nemala ani vo svojom volebnom programe. Aj podnety k otváraní problematiky z vonku chýbali, pretože do popredia sa dostávali predovšetkým ekonomické problémy.

Novým impulzom pre opätovné otvorenie kontroverznej otázky spojenej s Benešovými dekrétmi sa môže stať petícia na túto tému, ktorou sa bude v septembri zaoberať Petičný výbor EP. Maďarský europoslanec z vládnej strany Fidesz Zoltán Bagó, ktorý o tom informoval tlač, od prejednávania petície očakáva „*podstatnú, profesionálnu a otvorenú debatu*“. „*Je čas, aby sme pritiahli pozornosť EU k súboru zákonov, ktoré porušujú princípy a hodnoty bloku*.“ Zatiaľ bolo uznané, že petícia spĺňa formálne náležitosti, aby mohla byť zaradená na rokovanie výboru. Výbor by sa ňou mal zaoberať na zasadnutí 20. septembra 2012 (Otázka Benešových....., 2012).

Záver

Môžeme konštatovať, že v počiatočnom období po roku 1989 sa otváranie problematiky spájalo skôr s formovaním občianskej spoločnosti a snahou politických predstaviteľov maďarskej národnosti uzavrieť a vyrovnáť sa s problematickým obdobím, v ktorom sa stalo obyvateľstvo maďarskej národnosti objektom represívnych opatrení, straty československého štátneho občianstva, odsunu do Čiech, konfiškovania majetku a časť obyvateľstva zachraňovala svoju existenciu na Slovensku zmenou národnosti atď. Aktivity sa spájali so snahou uzavrieť historické krivdy (otázka kolektívnej viny), resp. usporiadať majetkové pomery.

Od roku 1993 sa čoraz častejšie do centra pozornosti dostávali dekréty prezidenta republiky a iné právne normy, diskriminujúce maďarské obyvateľstvo po roku 1945. Tieto aktivity nepriamo nadväzovali na požiadavky sudetských Nemcov voči Českej republike, ktoré boli stále intenzívnejšie. Aktivity sa týkali najmä odsúdenia princípu kolektívnej viny. Intenzita otvárania problematiky sa zvýšila v období, keď sa stredoeurópske krajiny snažili vstúpiť do NATO a EÚ. V tomto období sa do popredia záujmu dostávala hlavne problematika Benešových dekrétov a záujem o ňu. Intenzita diskusií stúpala najmä v súvislosti s predvolebnou kampaňou, ako to bolo v roku 2002, keď problematiku otvoril V. Orbán na pôde EP, alebo v roku 2005, keď problematiku otvorila SMK v roku regionálnych volieb. Ešte viac pozornosti sa problematike venovalo v roku 2007. K medializovaniu problematiky došlo po tom, ako sa zmenilo vedenie SMK, ktoré začalo znovu otvárať problematiku napriek tomu, že ako opozičná strana na presadenie svojho zámeru nemala veľkú nádej a dôsledkom jej aktív bolo prijatie *Uznesenia NR SR o nedotknuteľnosti povojnových dokumentov k usporiadaniu pomerov po druhej svetovej vojne na Slovensku*.

Môžeme zhodnotiť, že mnohé impulzy na otváranie problematiky vychádzali pred i po prijatí SR do EÚ z Maďarska, ale rovnako aj od maďarských politických strán na Slovensku. Výnimkou bolo len obdobie, keď sa SMK ako koalíčná strana v koalíčnej zmluve zaviazala neotvárať tieto problematické témy.

Aj keď v posledných rokoch sa problematika výraznejšie neotvárala, zintenzívnenie diskusie je len otázkou času, pretože problém má nielen slovensko-maďarský, ale aj česko-nemecký a česko-rakúsky rozmer a otvoriť ju na domácej alebo európskej pôde môže ktorákoľvek zainteresovaná strana. Otázka určite nie je zabudnutá ani zo strany politických reprezentantov maďarskej menšiny na Slovensku. To, že Most-Híd zvolil ako svoje priority iné otázky a SMK stratila svoje pozície v parlamente neznamená, že by sa na problematiku zabudlo. Pravdou je, že povojnové zákonodarstvo vytvorilo podmienky na zbavenie občianskych práv, perzekúciu, prenasledovanie, deportácie a konfiškácie majetku osôb maďarskej národnosti, mali z časti plošný charakter a spôsobovali tomuto obyvateľstvu nezmyselné traumy, perzekvovali ho. V celom období po roku 1989 bolo povojnové zaobchádzanie s maďarskou menšinou v Československu časťou menšinovej populácie vnímané ako nespravodlivý počin zo strany pamätníkov i ich potomkov a tak aj naďalej určite ostane agendou každej politickej strany, ktorá reprezentuje maďarskú menšinu na Slovensku.

Literatúra:

1. 10. schôdza SNR (február 1991), [online]
<http://www.psp.cz/eknih/1990snr/stenprot/010schuz/s010005.htm>

2. 14. spoločná schôdza Snemovne ľudu a Snemovne národov (3. 4. 1991), [online]
<http://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/014schuz/s014065.htm>

3. 15. spoločná schôdza Snemovne ľudu a Snemovne národov (21. 5. 1991), [online]
<http://www.psp.cz/eknih/1990fs/slsn/stenprot/015schuz/s015050.htm>

4. 60. schôdza NRSR (14. 5. 2002), [online]
<http://www.psp.cz/eknih/1998nr/stenprot/060schuz/s060001.htm>

5. Beseda prezidentov Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča a Maďarskej republiky Lászlóa Sólyoma so študentami Katolíckej univerzity Petra Pázmanyana – Piliscsaba 17.11. 2006 [online] <http://www.prezident.sk/?beseda-prezidentov-slovenskej-republiky-ivana-gasparovica-a-madarskej-republiky-laszloa-solyoma-so-studentmi-katolickej-univerzity-petra-pazmanyana-piliscsaba-17-11-2006>

6. Bugár: Musíme otvoriť Benešove dekréty. In: Pravda, 10.4. 2005 [online]
http://spravy.pravda.sk/bugar-musime-otvorit-benesove-dekrety-dyc/_sk_domace.asp?c=A050410_145807_sk_domace_p02

7. BÚTORA, M (2011): Zahraníčná politika Slovenska: kontinuita a zmeny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2010. Správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011, Bratislava : IVO, s. 201 – 231.

8. Csáky otvára Benešove dekréty. In: SME 6.8.2007 [online]
<http://www.sme.sk/c/3426228/csaky-otvara-benesove-dekrety.html>

9. DOSTÁL, O. (2001): Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2001. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 155 – 174.

10. DOSTÁL, O. (2002): Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 195 – 212.

11. DOSTÁL, O. (2006): Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 149 – 168.
12. DOSTÁL, O. (2007): Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2006. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 197 – 212.
13. DURAY : Maďarov ktorých postihli Benešove dekréty treba odškodniť. In: 10.4. 2007 [online] <http://www.topky.sk/cl/10/152885/Duray--Madarov--ktorych-postihli-Benesove-dekrety--treba-odskodnit>
14. FICO: Benešove dekréty sa zmenia, ak zmeníme výsledky druhej svetovej vojny. In: 21.1. 2008 [online] <http://www.topky.sk/cl/10/201619/Fico--Benesove-dekrety-sa-zmenia--ak-zmenime-vysledky-druhej-svetovej-vojny>
15. FICO: Benešove dekréty budeme chrániť. 19.10.2009 [online] <http://hnonline.sk/cl-38703380-fico-benesove-dekrety-treba-chranit>
16. FICO: Benešove dekréty? O tom sa predsa nebudeme s nikým baviť. In: Pravda, 30.3.2010 [online] http://spravy.pravda.sk/fico-benesove-dekrety-o-tom-sa-predsa-nebudeme-s-nikym-bavit-p48/sk_domace.asp?c=A100330_144037_sk_domace_p12#ixzz21nynJVct
17. GEFFERT, R. (2009): Ideológie ako integrálna súčasť (verejno) politického života na Slovensku. In: KRÁLOVÁ, E. (Ed.): Genéza a tvorba verejnej politiky na Slovensku, Prešov : KM-System, s.r.o., s. 82 – 105.
18. CHMEL, R., SAMSON, I., DULEBA, A. (1998): Vzťahy Slovenska so susedmi a s Nemeckom. In: BÚTORA, M., IVANTYŠYN, M.: Slovensko 1997. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998, Bratislava : IVO, s. 265 – 286.
19. IRMANOVÁ, E. (2002): Postavení maďarské menšiny na Slovensku po roce 1945. In: Česko-slovenská historická ročenka 2002, Brno : Masarykova univerzita v Brně, s. 19 – 33.
20. IRMANOVÁ (2005): Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989. Ústí nad Labem : Albis International.

21. KDH nepodporí Csákyho odškodnenie za Benešove dekréty. In: 6.8. 2007 [online] <http://www.tyzden.sk/nazivo-doma/kdh-nepodpori-csakyho-odskodnenie-za-benesove-dekrety.html>
22. Klaus: Benešove dekréty sú témou rakúskej predvolebnej kampane. In: 4.3. 2010 [online] <http://www.webnoviny.sk/svet/klaus-benesove-dekrety-su-temou-rak/81923-clanok.html>
23. KUKLÍK, J. (2002): Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů. Praha : Linde.
24. MARUŠIAK, J., DULEBA, A., BATES-MELIŠOVÁ, Z. (2002): Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, regionálna spolupráca. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 347 – 424.
25. MARUŠIAK, J., DULEBA, A., GÁBELOVÁ, B., BATES-MELIŠOVÁ, Z., GREGUŠOVÁ, G. (2003): Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, visegrádska spolupráca, regionálne iniciatívy. In: KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2003. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 265 – 338.
26. MARUŠIAK, J., DULEBA, A., GÁBELOVÁ-JANČIOVÁ, B., BATES-MELIŠOVÁ, Z. (2004): Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, visegrádska spolupráca, regionálne iniciatívy. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 335 – 418.
27. MARUŠIAK, J., BATES, Z., DULEBA, A., GÁBELOVÁ-JANČIOVÁ, B., STRÁŽAY, T. (2006): Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, regionálna spolupráca. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 247 – 324.
28. MARUŠIAK, J., BATES, Z., DULEBA, A., STRÁŽAY, T., ŽEMLOVÁ-SHEPPERD, J. (2007): Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy a regionálna spolupráca. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2006. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 281 – 352.
29. MARUŠIAK, J., BÚTORA, M., STRÁŽAY, T., BILČÍK, V., TARASOVIČ, V. (2010): Zahraničná politika In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2009. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010, Bratislava : IVO, s. 287 – 333.

30. MESEŽNIKOV, G. (1999): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: BÚTORA, M., IVANTYŠYN, M.: Slovensko 1998 - 1999. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 17 – 114.
31. MESEŽNIKOV, G. (2002): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2001. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 21 – 112.
32. MESEŽNIKOV, G. (2002): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 19 – 125.
33. MESEŽNIKOV, G. (2004): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G. (Eds.): Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 19 – 126.
34. MESEŽNIKOV, G. (2006): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 17 – 107.
35. MESEŽNIKOV, G. (2008): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2007. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 17 – 118.
36. MESEŽNIKOV, G. (2010): Vnútropolitický vývoj a systém politických strán. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2009. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010, Bratislava : IVO, s. 17 – 107.
37. ÖLLÖS, L (2008): Programy maďarských strán. In: FAZEKAŠ, J., HUNČÍK, P. (Eds.): Maďari na Slovensku (1989 – 2004). Šamorín : Fórum inštitút pre výskum menšín, s. 65 – 77.
38. Ospravedlnenie Maďarom? Politici chcú rovnaký meter. 11.4.2005 [online] <http://hnonline.sk/c1-22448205-ospravedlnenie-madarom-politici-chcu-ro>.
39. Ostrá polemika v maďarskom parlamente. Pravda 22.3.1995.
40. Otázka Benešových dekretů se možná opět dostane na půdu EP. 13.7.2012 [online] <http://www.ceskenoviny.cz/eu/parlament/zpravy/otazka-benesovych-dekretu-se-mozna-opet-dostane-na-pudu-ep/816965>

41. Prezident: Slovensko nepovažuje za zodpovedné otvárať Benešove dekréty. 5.3.2010 [online] http://m.tvnoviny.sk/bin/mobile/index.php?article_id=542701
42. SÁNDOR, E. (1996): Slovensko-maďarská základná zmluva. In: BÚTORA, M., HUNČÍK, P. (Eds.): Slovensko 1995. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : Nadácia Sándora Máraiho, s. 45 – 50.
43. SDKU-DS: Benešove dekréty sú minulosť, patria už len historikom. In: 6.8. 2007 [online] <http://www.tyzden.sk/nazivo-doma/sdku-ds-benesove-dekrety-su-minulost-patria-uz-len-historikom.html>
44. SMK nechce zrušiť Benešove dekréty, ale napraviť ich dôsledky. In: 21.5 2006 [online] <http://www.rimava.sk/view.php?cislocianku=2006052103>
45. SMK nepodporí petíciu o preskúmaní dekrétov. In: SME 24.4.2008 (online) <http://www.sme.sk/c/3845086/smk-nepodpori-peticiu-o-preskumani-dekretov.html>
46. Stále to isté: región(y) s osobitným postavením. Pravda 10.1.1994
47. ŠUTAJ, Š.(1993a): Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. Bratislava : Veda.
48. ŠUTAJ, Š. (1993b): “Akcia Juh” Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
49. ŠUTAJ, Š. (1997a): Maďarská menšina v povojnovom období na Slovensku – historické súvislosti a súčasné problémy. In: GAJDOŠ, M., MATULA, P.: Niektoré otázky vývoja národnostných menšín na Slovensku. Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 1997, s. ?.
50. ŠUTAJ, Š. (1997b): Die slowakische Diskussion über den ungarisch-slowakischen Grundlagenvertrag. In: Südosteuropa. Zeitschrift für Gegenwartforschung 1997/9-10, s. 471 – 489.
51. ŠUTAJ, Š., MOSNÝ, P., OLEJNÍK, M. (2002): Prezidentské dekréty Edvarda Beneša v povojnovom Slovensku. Bratislava : Veda.
52. ŠUTAJ, Š. (2004): Benešove dekréty ako nástroj politickej propagandy. In: ŠUTAJ, Š (ed.): Dekréty Edvarda Beneša v povojnovom období. Prešov : Universum.

53. ŠUTAJ, Š. (2005): Nútené presídlenie Maďarov do Čiech. Prešov : Universum.
54. ŠUTAJ, Š., SÁPOSOVÁ, Z. (2008): Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, M., MESEŽNIKOV, G., BÚTORA, M. (Eds.): Slovensko 2007. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Bratislava : IVO, s. 163 – 192.
55. Tvrdé útoky opozície. Pravda 21.3.1995.
56. Tzv. Benešove dekréty na pretrase. Pravda 15.12.1995.
57. Uznesenie NR SR č. 533 z 20. septembra 2007 o nedotknuteľnosti povojnových dokumentov k usporiadaniu pomerov po II. svetovej vojne na Slovensku. [online] <http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/uznesenie&MasterID=4913>
58. Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k odsunu slovenských Nemcov“ [online] <http://www.nrsr.sk/web/?sid=nrsr/dokumenty/vyhlasenia>
59. WLACHOVSKÝ, M., DULEBA, A., LUKÁČ, P. (1997): Zahraničná politika Slovenskej republiky. In: BÚTORA, M. (ed.): Slovensko 1996. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997, Bratislava : IVO, s. 71 - 100.
60. Žiadajú zrušiť Benešove dekréty. Pravda 26.4.1995.

The Issue of Non-Slavic Minorities in the Czechoslovak Republic after Second World War in Slovak Politics after 1989

Abstract

The paper is dealing with description of the situation in the Czechoslovak republic after Second World War in relation to the issue of Non-Slavic minorities. The emphasis is on solving “Hungarian question”. The fundamental approach of “Hungarian question” solving in Czechoslovakia during after-war period consisted of three methods: an exchange of population between Czechoslovakia and Hungary, a “reslovakization” and deportations of Hungarian minority members out of Southern Slovakia to Czechland in the frame of the Czechoslovakian Republic. The second part of paper is dealing with their influence on the Slovak – Hungarian relations after 1989.

Key words: non-Slavic minorities, Hungarian question, Slovak-Hungarian relations,